

Flygvapnet i ÖB 85

Inom flygvapnet har strävan att hålla jämna steg mot omvärlden när det gäller prestanda och kvalitet på materielsidan uppnåtts till priset av en halvering och drygt det av organisationen. Chefen för flygvapnet föreslår mot bakgrund av utvecklingen utanför Sverige en förstärkning av luftförsvaret med minst en division JA 37 – Jaktviggen. Ett stort problem är att många piloter och tekniker lämnar flygvapnet för civil tjänst.

Överstelöjtnant Torbjörn Junhov är lärare vid Militärhögskolan.

För snart 30 år sedan, närmare bestämt den 15 augusti 1956, började jag min utbildning i Flygvapnet som volontär vid Kungl Roslagens Flygkår, F 2, i Hägernäs norr om Stockholm. Mina bestående minnen av 50-talets Flygvapen är en dynamisk organisation fylld av entusiastiska män som satsade all sin energi för ett gemensamt mål – Flygvapnets bästa.

Det svenska flygvapnet var då ett av världens främsta både kvalitativt och kvantitativt. Flygvapnet är idag radikalt förändrat. Den mest iögonenfallande skillnaden är organisationens storlek. Strävan att hålla jämna steg med omvärlden när det gäller prestanda och kvalitet på materielsidan har uppnåtts till priset av en halvering och drygt det av organisationen.

Tabellen visar Flygvapnets krympning under de år jag själv har kunnat följa.

1950-talets Flygvapen byggdes upp i skuggan av det kalla kriget. Har då utvecklingen i vår omvärld motiverat denna rasering av våra flygstridskrafter? Nej knappast – men mera därom nedan.

Försvarsplaneringen

Riksdagen fattar numera 5-åriga försvarsbeslut där ekonomiska ramar för totalförsvaret fastställs liksom organisation och materiellt innehåll i stort. Inför 1987 års försvarsbeslut har överbefälhavaren nyligen inlämnat ett av de viktigaste underlagen – Perspektivplan del 2 – ÖB 85.

I denna plan redovisar ÖB sin syn på avvägningen inom det militära försvaret i tre, av regeringen angivna, ekonomiska nivåer. Dessutom lämnar ÖB in ett eget förslag som avspeglar hans uppfattning

Förband	1956	1985
F1, Västerås	3 div nattjakt	Nedlagt
F2, Hägernäs	skolor	Nedlagt
F3, Malmslätt	3 div jakt	Nedlagt
F4, Frösön	3 div jakt	2 div jakt
F5, Ljungbyhed	Flygskola	Flygskola
F6, Karlsborg	3 div attack	2 div attack
F7, Sätenäs	3 div attack	2 div attack
F8, Barkarby	3 div jakt	Nedlagt
F9, Gävle	3 div jakt	Nedlagt
F10, Ängelholm	3 div jakt	3 div jakt
F11, Nyköping	4 div spaning	Nedlagt
F12, Kalmar	3 div jakt	Nedlagt
F13, Norrköping	3 div jakt	1 div jakt, 1 div spaning
F14, Halmstad	3 div attack	Officershögskola
F15, Söderhamn	3 div jakt	1,5 div attack
F16, Uppsala	3 div jakt	2 div jakt
F17, Kallinge	3 div attack	1 div jakt, 1 div spaning
F18, Tullinge	3 div jakt	Nedlagt
F20, Uppsala	Kadettskola	Krigshögskola
F21, Luleå	1 div spaning	2 div jakt, 1 div spaning
Summa	33 div jakt 12 div attack 5 div spaning 50 div	11 div jakt 5,5 div attack 3 div spaning 19,5 div

om de ekonomiska resurser som krävs för att försvaret rimligen ska kunna uppfylla sin roll i svensk säkerhetspolitik.

Den nu gällande ekonomiska nivån för försvaret – den s k Programplanenivån – som innebär bibehållen köpkraft, utgör grund för planeringen. Denna nivå innebär 103,7 miljarder kronor för perioden 1987–92. Det ekonomiska intervall som regeringen anvisat för belysning i planeringen har en lägre nivå som ligger 7 miljarder under programplanenivån samt en högre nivå som ligger 5,4 miljarder över. ÖBs eget förslag innebär behov av drygt 30 miljarder under femårsperioden i påslag utöver dagens inriktning.

I ÖBs planering omsätts de olika ekonomiska nivåerna till s k "Handlingsvägar" vilka konkret beskriver organisation, personal- och materielinnehåll som av ÖB bedöms vara "bästa avvägning".

Flygvapnet i handlingsvägarna

Den redan beslutade utvecklingen av nästa generation stridsflygplan – JAS 39 Gripen – fullföljs i alla handlingsvägar. Därmed visar ÖB konsekvens i synen på behovet att följa med i den tekniska utvecklingen, som styrs av vår omvärld. Beklagligtvis får då naturligen andra komponenter i Flygvapnet utgöra "budgetregulator".

Speciellt tydligt märks detta i den låga nivån där ÖB inte anser sig kunna inrymma en livstidsförlängning av Drakenflygplan i luftförsvaret. Därmed följer även behov av ytterligare nedläggning av minst en fredsflottilj. Vilka flottiljer som ligger i riskzonen är ännu inte klart. Vad som däremot är klart är att minskningen i organisationen fortsätter. Den låga nivån innebär även en rejäl neddragning av antalet krigsflygbaser samt deras kvalitet.

I programplanenivån, och även i plusnivån samt ÖB-nivån, genomförs en modernisering – sk livstidsförlängning – av ett drygt 50-tal Drakenflygplan. Dessa avses ingå i luftförsvaret intill mitten av 90-talet då JAS 39 Gripen ersätter.

I de högre ekonomiska nivåerna sker en hel del förnyelse av materiel som tex nya radarstationer och stridsledningscentraler samt en satsning på ökat skydd inom våra flygbaser. En intressant nyhet som kommer är en flygande stridslednings- och luftbevakningsanläggning. Den är byggd på det civila flygplanet Saab-Fairchild SF340 med en svensk radar monterad i en ryggås. Anläggningen är tänkt som ett komplement till de markbundna radarsystemen. Det ska kunna fylla luckor som uppstår vid en bekämpning och ökar på så sätt segheten i vårt luftförsvaret.

CFV ställningstagande

Chefen för Flygvapnet har argumenterat mycket energiskt för ett starkt luftförsvaret.

Han har gjort detta på goda grunder. Stormakterna har under senare år kraftigt ökat sin förmåga till offensiv luftkrigföring. Detta gäller såväl attack- och

bombflygplan med ökande lastvolymer över större distanser som transportkapacitet för trupp och materiel genom luften. Denna kapacitetsökning har ännu inte nått sin kulmen utan den bedöms fortsätta. Ökningen har skett och sker på olika sätt. Nya flygplans- och helikoptertyper införs med betydligt större lastförmåga och räckvidder. Elektronikutvecklingen gynnar målupptäckts-, målinmättnings-, siktessystem och precisionsstyrning av ammunition samt minskar väderberoendet.

Antalet flygförband för offensiv krigföring har ökat, särskilt i öst.

Sammanfattningsvis medför denna utveckling ett mycket stort och ökande hot mot oss vilket rimligen borde medföra ökande krav på vårt luftförsvaret.

CFV anser sig mot denna bakgrund ha starka motiv för att föreslå en förstärkning av luftförsvaret med minst en division JA 37 – Jaktviggen.

Problem – personliga reflexioner

Många kollegor i min generation av flygofficerare och ännu flera bland de yngre har lämnat Flygvapnet för andra uppgifter i det civila samhället. Mest uppmärksammas har de stora avgångarna bland piloter blivit. Detta är naturligtvis allvarligt av flera skäl. Piloterna har ju en mycket dyrbar utbildning bakom sig i Flygvapnet som inte kommer försvaret tillgodo när de slutar i förtid. Förtidsavgångarna medför även en kraftig nedgång i vår beredskap och uthållighet i krig.

Mindre rubriker får avgångarna i andra personalkategorier. De är dock inte på något vis mindre allvarliga. Våra duktiga

och välutbildade tekniker är begärliga på den civila marknaden. Även teknikerna slutar. Konsekvenserna av detta är minst lika svåra. Vår moderna och tekniskt högtstående materiel kräver kompetent personal för att fungera – för att investeringarna ska ge försvarseffekt. Varför slutar folk i Flygvapnet? Skälen är naturligtvis många. Personligen har jag, efter otaliga samtal med kollegor som antingen har slutat eller överväger att göra det, kommit till slutsatsen att Flygvapnet, och även försvaret som helhet för den delen, satsat fel.

I vårt personalpolitiska program står längst upp på första sidan "Personalen utgör försvarets viktigaste tillgång". Detta är vackra ord som inte upplevs som trovärdiga av människorna i organisationen. Snarare upplever man att försvaret i allmänhet och Flygvapnet i synnerhet har fastnat i "teknikfällan". Man har helt enkelt råkat ut för en suboptimering i fördelningen av investeringarna. Man har satsat alltför ensidigt på materielanskaffning och för lite på personalens välbefinnande.

Låga löner i försvaret är en bidragande orsak till att folk slutar men det är långt ifrån det enda och inte heller det viktigaste skälet. Vakna människor inser behovet av ett väl fungerande svenskt försvar. Något banalt uttryckt kan man säga att folk tycker att vårt samhällssystem är värt att försvara och att det krävs militära medel för detta. Men man upplever, efter att ha fått lite insyn i försvaret, en allvarlig frustration. Man känner sig inte uppskattad efter förtjänst. De ständiga minskningarna och förändringarna i organisationen gör att enskilda individer kommer i kläm. Det är lätt att

flytta materiel och uppgifter från en plats till en annan. Men det är inte lika lätt att flytta människor. Samhällsutvecklingen och skattesystemet har medfört att det nu är hart när omöjligt att försörja en familj på en lön. När en militärt anställd tvingas byta arbetsplats blir ofta resultatet långpendling pga att makan/maken inte fått arbete på den nya orten. Barnens skolgång påverkas negativt och miljöbytet stör ofta familjelivet om man lyckas skaffa arbete åt maka/make samt ordna bostad på den nya orten.

Det kanske allvarligaste problemet för försvarets personal idag är att man inte känner trygghet för framtiden. Man ängslas inte för anställningen som sådan – den är trygg. Men man lever med ett ständigt hot att behöva flytta en eller flera gånger. Den långsiktiga personalplaneringen fungerar mindre bra. Folk ställer krav på våra personaladministratörer att få åtminstone de närmaste åren utstakade. När inte detta lyckas väljer man att sluta i Flygvapnet, köper en villa i Strängnäs och börjar jobba i LIN eller SAS. Då vet man att man själv kan påverka resten av sitt liv. Man kan själv välja om och i så fall när man ska flytta. Att man dessutom får bra mycket mera betalt är ju ingen nackdel men i grunden är inte det avgörande. Det har uppstått något som kanske är en lojalitetskris i försvaret. Enskilda människor har insett att nysmorda och välpolerade flygmaskiner uppskattas mer än välanpassade individer som styr och hanterar materielen. Detta rimmar dåligt med de högtravande orden i det personalpolitiska programmet. Detta uppfattar jag vara kärnan i hela krisen.